

of fundamental political rights and freedoms. Second, that under such conditions it is virtually impossible for democratically elected governments to engage in excessive use of force against terrorists and their supporters, let alone passive (alleged) backers. Third, since there is no denying that democratic regimes do apply excessive force to terrorists and their supporters, these cases are viewed as «mistakes» or «unintended deviations» from the basic principles of democracy; in other words, as something «alien» to democracy. The author argues that these a priori premises are too narrow, to say the least, and do not include all possible forms of democratic regimes. Starting with Fareed Zakaria's concept of illiberal democracy, i. e. a political regime displaying authoritarian traits while being formally democratic, the author proceeds to demonstrate, with Peruvian and Sri Lankan regimes as the cases in point, that illiberal democratic regimes are naturally, by their logic and dynamics, predisposed to the unrestrained use of force against their terrorist rivals. The Peruvian case (the early to mid-1990s, under President Alberto Fujimori) shows how democratically elected (and re-elected) head of state could abuse his power (and the executive branch's power in general) in the course of fighting with a terrorist enemy while claiming to act as the sole true representative of ordinary citizens and the defender of their interests. The Peruvian government's struggle with the terrorists gives us a top-to-bottom model of an illiberal democratic regime's workings (the head of state abuses power to «protect» his people). The Sri Lankan case (the early 1980s to the late 2000s), on the other hand, represents a bottom-to-top model of an illiberal regime with the Sinhalese majority's government initially mustering grassroots support for the discriminative actions against the Tamil ethnic minority and subsequently – for the harsh repressive measures against the Tamil separatists resorting to terrorist methods. The author concludes with suggestion that further unprejudiced research include not only illiberal democracies but also bona fide democratic regimes regularly resorting to excessive force in their dealings with terrorists.

Key words: counter-terrorism, illiberal democracy, excessive force, Peru, Sri Lanka

УДК 321.322

Рибалка С. В.

кандидат політичних наук (Дніпропетровськ, Україна),

E-mail: kafpol@ukr.net

РЕГІОНАЛЬНІ ПОЛІТИЧНІ ЕЛІТИ ЯК ЧИННИК КОНСОЛІДАЦІЇ ТРАНЗИТИВНИХ СУСПІЛЬСТВ

***Анотація.** Розглянуто напрямки впливу регіональних політичних еліт на процеси демократичної консолідації транзитивних суспільств. Визначені детермінанти структурних особливостей регіональних політичних еліт. Надано увагу проблемам регіонального елітотворення у сучасній Україні у контексті світового досвіду та процесів європейської інтеграції.*

***Ключові слова:** регіональні політичні еліти, елітарні спільноти, елітотворення, регіональні групи інтересів, громадянське суспільство, демократичні реформи, політичне управління.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Проблема політичного управління виступає однією з провідних в межах макропрограми дослідження чинників успіху при переході від авторитарних владних практик до демократичного суспільства. Регіональні політичні еліти мають низку специфічних рис, які відрізняють їх від еліт центрального рівня. З одного боку, вони пов'язані з конкретними соціально-економічними процесами регіону, фінансово-промисловими активами. Звідси регіональні промислові еліти відрізняє певна ангажованість соціальною структурою конкретної території. Питома вага «чистих» управлінців у складі регіональної політичної еліти, у порівнянні з центральним рівнем, традиційно не є високою. З іншого боку, у складі регіональної політичної еліти не є великою частка таких функціональних елементів, як представники культури, мистецтва, мас-медіа. Ці особливості роблять транзитивні регіональні політичні еліти досить складним об'єктом для аналізу, оскільки досить важко визначати їх склад лише відокремлюючи

державно-управлінські та політичні еліти.

Водночас в умовах політичної нестабільності та формування елементів нової національної державності у поставторитарний та посттоталітарний період роль регіональних політичних еліт є досить важливою. Як свідчить приклад сучасної України, низька якість сучасних політичних еліт, їх ангажованість зовнішньополітичними інтересами інших держав, створила умови загрози для територіальної цілісності держави. Тому не вивченою раніше частиною загальної проблеми, яка досліджується в даній статті, є пошук особливостей і рис регіональних політичних еліт, які можуть сприяти національній консолідації.

Останні публікації, на які спирається автор. Проблематику статті вивчали такі вітчизняні вчені, як О. Пухкал [6], Л. Мандзій [4], Д. Сергатюк [7]. Їх роботи присвячені аспектам актуального стану еліт у транзитивних державах. Також вітчизняні науковці долучилися до розкриття вітчизняної проблематики елітотворення. Зокрема, А. Кройтор [2] вивчає виборчу кампанію як складову процесу ротації партійної еліти, А. Круглашов [3] приділив увагу співвідношенню регіональних та національних еліт у формуванні політичного порядку денного, Т. Ткач [9] визначає якісні характеристики еліти. Однак, попри наявність значної кількості наукових праць, проблематика трансформації регіональних політичних еліт потребує подальшого опрацювання.

Метою статті є визначення напрямів функціонального впливу регіональних політичних еліт на процеси демократичної політичної консолідації у трансформаційний період.

Виклад основного змісту статті. Розгляд консолідаційних можливостей регіональних політичних еліт пов'язаний з внутрішнім потенціалом елітарних об'єднань та напрямками їх розвитку. В основі поведінкових моделей регіональних політичних еліт нерідко перебувають ціннісні мотивації, які й зумовлюють перетворювальний потенціал тих чи інших регіональних еліт. Приклади розвинених демократичних країн свідчать про те, що частина регіональних та центральних еліт підпорядкована стимулам матеріального самозбагачення. Як зауважує пострадянський дослідник Ю. В. Горбунов, «політична еліта європейських держав і США має різну шкалу ціннісних орієнтацій... Цілоком можна було б очікувати, що пріоритети чиновників цих двох країн схожі, проте насправді 63% англійських чиновників і тільки 28% американських орієнтуються на матеріальний добробут» [1].

Особливості регіональних політичних еліт, які пов'язані з їх впливом на процеси політичної консолідації пов'язані не лише з ціннісними уподобаннями та матеріальними стимулами, але й з національними традиціями. Зокрема, це стосується можливостей залучення громадянського суспільства та громадських ініціатив для просування своїх рішень. Таким чином, регіональні та етнічні особливості стають основою для певних консолідованих дій в межах співпраці з подібними етнічними або регіональними елітами. Як свідчать приклади сучасної Європи, «європейські політичні еліти в переважній більшості дотримуються абстрактного принципу громадянської участі в управлінні. Вони дотримуються демократичних переконань на теоретичному рівні, але коли справа доходить до їх конкретного застосування, то виникають серйозні розбіжності. Крім того, члени політичних еліт, підтримуючи один демократичний принцип, можуть відкидати інший. Наприклад, голландські, шведські та італійські парламентарі гаряче підтримують громадську участь, але в той же час дуже негативно ставляться до політичних суперечностей. Подібні відмінності пов'язані з певними внутрішніми умовами життя кожного суспільства» [1].

Соціальні пріоритети регіональних політичних еліт є визначальними для транзитивних суспільств. Консолідація соціуму в період демократизації та зміни старих стереотипів поведінки і розподілу суспільних благ виступають ключовими чинниками розрізнення між новими соціальними групами. Тому соціальне домінування,

а також економічні можливості є визначальним чинником успішного розвитку регіональних політичних еліт як самостійних спільнот, що формують власну політичну позицію.

Важливим критерієм участі регіональних політичних еліт у консолідації суспільства є їх роль у ключових процесах формування соціальної структури та забезпечення розвитку територій на основі творення громадських спільнот. Соціальна функція регіональних політичних еліт в суспільстві трансформацій повинна відрізнятися як від суто управлінської, так і від суто політичної. Як свідчать сучасні дослідження, регіональні елітарні об'єднання мають бути пов'язані з наявною соціальною структурою того чи іншого регіону. «У сучасних соціально-політичних дослідженнях поки ще не достатньо повно відбувається вивчення правлячих еліт. На думку автора, еліти і панівні класи – це не одне і те саме. У другому випадку мова йде про соціальну групу, яка володіє власністю, що займає привілейоване матеріальне становище, яка має престижні професії, реально контролює виробництво, розподіл і споживання в державі», вказує Ю. Горбунов [1].

Можливість ідентифікації складу регіональних політичних еліт залежить від точки зору на розгортання процесів трансформації не лише в політичній, але і в економічній сфері. У зв'язку з цим, ключовим аспектом стає контроль над власністю, оскільки у посткомуністичних суспільствах приватизація стала одним з чинників формування ринкової економіки. Однак в умовах пострадянських держав, в тому числі і в Україні, крім процесу роздержавлення, необхідним є наступний крок формування прозорого ринку власності та вільної економічної конкуренції на правових засадах. Такий етап розвитку не може бути здійснений без дієвої участі зацікавлених регіональних політичних еліт.

Для визначення консолідуючого потенціалу регіональних політичних еліт необхідним є також встановлення внутрішньої консолідації і окремих частин регіональних елітарних об'єднань. Особливо актуальним це є для міжгенераційних відносин всередині регіональних еліт багатьох пострадянських країн, (передусім, України, Казахстану, Білорусі). Наявність чіткого вікового розподілу визначає рівень ідентичності представників еліти з реформаційними процесами та бачення ними його кінцевих результатів. Як свідчить приклади посткомуністичних країн, зв'язок з комуністичною номенклатурою все ще залишається ключовим чинником добору до регіональних політичних еліт у перші два десятиліття реформ на пострадянському просторі (за винятком країн Балтії).

Можливість консолідованого політичного впливу регіональних еліт пов'язана, передусім, з їх мисленням та сприйняттям поточних реалій. Крім того, внутрішня консолідація регіональних політичних еліт на ґрунті у перший період після розпаду СРСР сприяла творенню вертикалі влади, яка зберігала контроль над територіями нових незалежних держав. Специфічний розвиток сучасних країн СНД став прикладом спадковості між радянськими і пострадянськими елітами. Це надало можливість, з одного боку, зменшити ризики радикальних змін, однак, з іншого, загальмувало системні демократичні перетворення. Модель ельцинської Росії (1991 – 1999 рр.) стала своєрідним зразком для інших колишніх радянських республік, в тому числі і для України. Станом на 2015 рік (особливо після подій Євромайдану) вказані механізми рекрутування стають чинником, який обмежує потенціал консолідації на основі регіональної ідентичності.

Глибинні особливості регіональних політичних еліт у країнах колишнього СРСР залишаються незмінними протягом двадцяти з лишнім років через непрозорість механізмів рекрутування та неможливість їх оптимізації. Останні демократичні перетворення в Україні відкривають шлях до посилення значення громадсько-політичного компоненту виборчих процедур у зміні компетенційного потенціалу та генераційного складу регіональних політичних еліт. Модель радянської політичної еліти має остаточно зникнути в умовах широкомасштабної діяльності зі

стандартизації та уніфікації суспільства відповідно до вимог європейської інтеграції.

Чинником, який вказує на певну однорідність регіональних політичних еліт пострадянського простору є їх зв'язок з галузевою економічною структурою регіону та профілем у складі колишньої супердержави. Приклади сучасної України засвідчують, що здійснена реалізація владних та управлінських практик в межах колишнього радянського суспільства не відзначалися не лише публічністю та конкурентністю, але й раціональним підходом до добору кадрів. В зв'язку з цим, формування національних кланів, які контролюють повною мірою економічну діяльність пострадянських регіонів, стало не лише відповіддю на вакуум влади у перші роки після дезінтеграції СРСР, але й способом організації управлінських спільнот на додержавному, квазіплеємному рівні (Киргизстан, Казахстан тощо). Таким чином, схильність регіональних політичних еліт у період трансформації до примітивних владних практик відображає їх роль у процесах, які мають наблизити державу та суспільство до найвищих світових стандартів. Як показує приклад Дніпропетровської області, значення регіональної політичної еліти тривалий час визначалося за старими стандартами. Як стверджували аналітики, «політична еліта Дніпропетровщини є найсильнішим вітчизняним номенклатурним угрупованням з багаторічною історією. Сьогодні (у 2001 р. – Авт.) багато вихідців із Дніпропетровська займають ключові державні посади в незалежній Україні, визначаючи майбутню долю нашої країни. Втім великий інтерес викликає дослідження тих процесів, які відбуваються в її середині, тобто саме в Дніпропетровську» [5, с. 2]. Вже парламентські вибори 2002 року, а також ситуація 2004 – 2005 року засвідчили, що колишні номенклатурні заслуги не забезпечили лідерського становища керівництва регіону.

Сприйняття регіональних політичних еліт як можливих центрів консолідації регіонального громадянського суспільства та мобілізації його на досягнення цілей проекту демократизації в українських умовах стикаються зі складнощами різної інтерпретації вектору розвитку держави в залежності від території. Події лютого – березня 2014 року показали, що вітчизняні регіональні еліти, збудовані за пострадянським принципом клановості не в змозі адаптуватися до масштабних демократичних змін. Цьому завадила, крім прагматичних інтересів, ще й ідеологічна ангажованість. Як вказують вітчизняні фахівці, «історія становлення української еліти являє собою постійну боротьбу регіональних ФПГ (фінансово-промислових груп) за створення сприятливих умов для існування власного бізнесу. Політичне життя країни стало схожим на конкуренцію між виробниками проектів українського розвитку. При цьому така конкуренція набула характеру протистояння не тільки в економічному плані, але й в політико-ідеологічному» [8].

Непублічність та відсутність конкурентного середовища для реалізації економічних інтересів регіонів сучасної України веде до неповноцінного відстоювання ними регіональних інтересів. Варіанти отождолення власних інтересів і інтересів регіону в решті решт ведуть до тяжкої дезорієнтації регіонального суспільства, зумовлюють перешкоди та відсутність динаміки у розбудові регіональних проектів демократизації. В умовах унітарної державності України, змагання регіональних політичних еліт перетворюються на змагання за владний розподіл ресурсів та можливості протекціоністського відстоювання інтересів власного бізнесу. Це відбивається на загальнонаціональному політичному полі, в якому в основі просування питань порядку денного перебувають, передусім, економічні потреби фінансово-промислових груп. У той же час, нагальні завдання консолідації суспільства і демократичних реформ, не вирішуються. На думку українських дослідників «сучасна українська політична еліта являє собою «протоеліту», сукупність регіональних ФПГ (фінансово-промислових груп). Український бізнес заглиблюється в політичну сферу країни, в підсумку економічна конкуренція проникає в сферу політичного протистояння» [8].

Істотною проблемою консолідації українського суспільства в сучасних умовах є зосередження сучасних політичних еліт на проблемах боротьби на сфері політичного впливу. Регіональні політичні еліти дуже сильно залучені до боротьби за місце у центральній елітарній спільноті. Це, з одного боку, зумовлює ротацію кадрів і перешкоджає творенню повноцінної регіональної еліти, а з іншого – вказує на її внутрішню неповноцінність. Саме тому, для консолідації українського суспільства на шляху демократичних реформ необхідним є подолання стереотипу політичної боротьби, який є домінуючим у політичних відносинах. Як зазначає В. Фесенко, «представники політичної еліти України добре навчилися боротися за владу, але не завжди здатні (з різних причин) розпорядитися цією владою в суспільних інтересах. За право увійти до складу політичної еліти йде жорстка, а нерідко і жорстока конкуренція. Саме здатність перемагати у боротьбі за владу є основним критерієм у селекції вітчизняної еліти. І відповідно до цього критерію політична еліта дійсно є елітою. Однак коефіцієнт корисної дії політичної еліти України, якість реалізації нею своїх суспільних функцій залишаються занадто низьким» [10]

Чинником еволюції вітчизняних політичних еліт, може стати, на думку автора, об'єднання навколо певного проекту майбутнього розвитку держави, який має враховувати її потенціал, міжнародні та внутрішньополітичні пріоритети. З цією метою серед політичних еліт має бути досягнутий консенсус щодо спільного бачення та концентрації зусиль з метою досягнення спільної мети. Вітчизняні експерти вважають, що така проектна реальність є необхідною умовою спроможності держави Україна у майбутньому протистояти зовнішнім викликам. На думку В. Фесенка, «термін «проект Україна» – це скоріше метафора, ніж політична реальність. Але його поява не є випадковою, вона сигналізує про необхідність надання розвитку українського суспільства цілеспрямованості та технологічної ефективності. А це вже пошук для політичної еліти, нова вимога для її діяльності» [10].

Проблематика консолідації українського суспільства на шляху реформ передбачає розгляд питання якісних показників політичних еліт регіонів в інституційному аспекті. Здатність регіональних еліт зберігати внутрішню динаміку і спроможність, а також виконувати низку покладених на них функцій є визначальними для зростання якісної зміни регіонів. Саме спроможність регіональних еліт як інституту політичної системи впливає на імовірність позитивного розвитку проекту реформ, а також на подальшу діяльність з втілення цього проекту. З одного боку, регіональні еліти є інститутом і механізмом, а з іншого боку, якісним чинником, який детермінує всю політико-управлінську систему. Саме тому, імпульс консолідації суспільства може бути згенерований лише підготовленою та якісною політико-управлінською елітою. На сучасний момент В. Фесенко визначає лише негативні характеристики вітчизняної політичної еліти. Ними є: «низький рівень моральних якостей, який має результатом низький рівень довіри до абсолютної більшості українських політиків; превалювання особистих і групових інтересів у поведінці представників політичної еліти над інтересами суспільними» [10]. Згідно з даними експертного опитування УЦП ім. Разумкова, в найбільшій мірі представники політичної еліти відстоюють особисті та групові (бізнесові і політичні) інтереси. Що стосується інтересів національних, то на думку 44% експертів вони відстоюються політичною елітою країни в незначній мірі, ще 44% експертів вважають, що вони відстоюються частково. Також В. Фесенко наголошує на «відносно низькому рівні професійної підготовленості значної частини політичної еліти, відсутності необхідного справжній еліті стратегічного мислення; низькій ефективності політико-управлінської діяльності в цілому і якості прийнятих політичних рішень зокрема; невмінні домовлятися, узгоджувати інтереси; відчуження політичної еліти від суспільства, поглиблення соціального розриву між її представниками і рядовими громадянами» [10].

Важливим чинником консолідації вітчизняного суспільства для вирішення вітчизняних завдань є саме проблема свідомості еліти на регіональному рівні.

Орієнтація на вирішення власних проблем, або на вирішення проблем держави є ключовим чинником запуску механізму масштабних та всебічних перетворень. Сучасна українська центральна і регіональна політична еліта є об'єктивною передумовою як наявного стану, так і проєктивного майбутнього. Одномоментна зміна складу регіональних політичних еліт не є можливою. Крім того, навіть, цілеспрямовані дії центральної влади щодо зміни окремих регіональних постатей не можуть зняти проблему якості еліт. Тому це стає проблемою всього суспільства. Як вважає В. Фесенко, «не слід демонізувати нинішню політичну еліту і, в той же час, очікувати появи якоїсь ідеальної еліти. Політичний клас відображає соціальні хвороби, проблеми і протиріччя, притаманні суспільству. Боротьба демократичних інтенцій і авторитарних установок, доцентрових і відцентрових тенденцій, регіональні розколи й ідеологічні конфлікти – все це характерно і для суспільства і для його політичної еліти. Але відповідальність за суспільство лежить на еліті. Хвороби суспільства вона повинна лікувати, починаючи з самої себе» [10].

В зв'язку з кризовим станом українського суспільства та значним накалом громадянського протистояння і проявами зовнішньої агресії, перед вітчизняною політичною елітою ставляться конкретні завдання, які мають продемонструвати їх консолідаційну спроможність. Як вважає В. Фісенко, «друга важлива місія нашої еліти, в реалізації якої особливо зацікавлені широкі маси населення – кардинальне поліпшення рівня і якості життя українського суспільства» [10].

Регіональні політичні еліти як складова загальнодержавної та загальнонаціональної політичної еліти є суб'єктами сприйняття і легітимації зовнішньополітичних рішень. Механізм консолідації українського трансформаційного суспільства можливий також на основі спільної зовнішньополітичної орієнтації всього населення. Згідно з В. Фесенком, «третя місія, здійснення якої зможуть оцінити тільки майбутні покоління – правильний стратегічний вибір геополітичної траєкторії розвитку українського суспільства» [10].

Адекватність регіональних еліт викликам часу визначається також і їх відповідністю соціальному пульсу населення регіонів та їх пріоритетам. Події Євромайдану, а також президентських і парламентських виборів 2014 року в Україні є свідченням швидкої зміни як настроїв населення, так і умов прийняття рішень на елітарному рівні. У зв'язку з цим, перед регіональними політичними елітами стоять завдання не лише внутрішньої трансформації, але й швидкого опанування увагою та діями населення відповідних територій. У випадку відсутності консолідованої політичної волі та контролю над ситуацією діючі еліти ризикують бути змінені маргінальними контролітами, як це сталося в окремих частинах Донецької і Луганської областей.

Фахова придатність та компетентність регіональних і центральних політичних еліт у мінливих реаліях трансформаційного суспільства проявляється в межах прийняття гострих політичних рішень. Цей процес не є повною мірою апробований у вітчизняному політичному демократичному процесі. Тому регіональна політична еліта все ще залежить від зовнішніх спонукальних чинників. Тому, на думку В. Фесенка, її внутрішня трансформація має базуватися на врахуванні позиції мас. «Зараз енергія політичної еліти України іде на обслуговування самої себе, власних інтересів і проблем. Свій борг суспільству еліта поки не повертає. І в цій ситуації перші імпульси необхідних змін повинні виходити від самого суспільства, від маси. І тоді або правляча еліта прореагує на цей суспільний посыл, або на зміну їй прийде контроліта», вважає вітчизняний аналітик [10].

Таким чином, консолідаційний потенціал регіональних політичних еліт у трансформаційному суспільстві залежить як від внутрішньо-організаційних чинників, так і від загальної ситуації сучасного суспільства. Водночас політична мобілізація мас в сучасній Україні є прикладом тимчасової політичної напруги. В той час як енергія населення і еліт спільно має бути спрямованою на розбудову

європейської державності.

Висновки. Таким чином, напрямком впливу регіональних політичних еліт на консолідацію суспільства і політичної системи є їх активна суб'єктна роль у консолідації регіональних інтересів, пряма участь у розробці і впровадженні демократичних реформ на регіональному рівні. Внутрішня трансформація регіональних політичних еліт також має сприяти консолідації на регіональному та загальнонаціональному рівнях. До цього регіонально-елітарна спільнота має включити представників масових громадських течій, впливових представників мас медіа та масової культури. Отже, основним напрямком внутрішньої трансформації регіональної еліти, як чиннику консолідації суспільства є підвищення рівня її репрезентативності і публічності. Водночас обмеження дій регіональних політичних еліт зв'язками з фінансово-промисловими групами та кулуарним представництвом інтересів забезпечують лише консервування стану фракційності у регіональних політичних елітах.

Зарубіжний досвід елітотворення засвідчив, що політичні еліти регіонів мають перетворюватися на повноцінні представницькі спільноти, які не мають пріоритетів вертикального просування по щаблях загальнодержавних бюрократичних сходів. Пріоритети європейської інтеграції покладають на регіональні політичні еліти роль потужного організатора соціально-економічної співпраці регіону та його представництва на загальноєвропейському рівні. Перспективами подальшого розгляду теми, порушеної в даній статті, є визначення політико-культурних передумов розвитку регіональних політичних еліт.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ:

1. Горбунов Ю.В. Властные региональные политические элиты, их характеристика [Електронний ресурс] / Ю.В. Горбунов. – Режим доступу: www.superinf.ru/view_helpstud.php?id=2474 (дата звернення 21.01.2015) – Назва з екрана.
2. Кройтор А. В. Выборная кампания как складовая процессу ротации партийной элиты: теория та практика / А. В. Кройтор // Актуальні проблеми політики. – 2013. – Вип. 50. – С. 321–328.
3. Круглашов А. Регіональні та національні еліти: хто формує політику? : Міжнародна наукова конференція (Чернівці, 6-7 грудня 2001 р.) / А. Круглашов // Вісник Національної академії наук України. – 2002. – № 4. – С. 57–60.
4. Мандзій Л. Формування політичної еліти України (1991-1994 р.) / Л. Мандзій // Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету. – Запоріжжя, 2008. – Вип. XXIV. – С. 230–235.
5. Політична еліта Дніпропетровщини: (Довідник): Інформація станом на 1 травня 2001 р. // Уклали: Є. А. Шаройкіна, Є. І. Бородин, С. А. Довгаль, О. І. Гаврюшин, А. С. Колохіна. – Дніпропетровськ: надруковано в типографії ТОВ «Призма», 2001. – 140 с.
6. Пухкал О. Політична еліта і громадянське суспільство в Україні: становлення і взаємодія / О. Пухкал // Вісник Національної академії державного управління при Президенті України : Науковий журнал . – 10/2009 . – №4 . – С. 193–201.
7. Сергатюк Д. А. Чинники елітарності та ефективної діяльності політичної еліти у сучасних демократичних країнах / Д. А. Сергатюк // Наукові праці: Науково-методичний журнал. – Т. 93. Вип. 80. Політичні науки. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2008. – С. 119–123.
8. Скрибцова Е. І. Формирование политической элиты в Украине [Електронний ресурс] / Е. І. Скрибцова, Д. В. Гарбуз, Ю. А. Халилова-Чуваева. – Режим доступу: www.rusnauka.com/36_PWMN_2010/Politologia/76755.doc.htm (дата звернення 21.01.2015) – Назва з екрана.
9. Ткач Т. П. Якісні характеристики еліти як умова реалізації елітарної демократії [Текст] / Т. П. Ткач // Вісник Академії адвокатури України. – 2011. – Число 3. – С. 27 – 34.
10. Фесенко В. Вітчизняна політична еліта в контексті «проекту Україна» [Електронний ресурс] / В. Фесенко. – Режим доступу: <http://dialogs.org.ua/ru/project/page304.html> (дата звернення 21.01.2015) – Назва з екрана.

REFERENCES:

1. Gorbunov, Y.V. *Vlastnye regionalnye politicheskie elity, ikh kharakteristika* [Power regional political elites, their characteristics], available at: www.superinf.ru/view_helpstud.php?id=2474

(Accessed 21 January 2015).

2. Kroytor, A.V. (2013) 'Vyborcha kampaniya yak skladova protsesu rotatsiyi partiynoyi elity: teoriya ta praktyka' [The election campaign as part of the process of party elite rotation: theory and practice], *Aktualni problemy polityky* [Recent policy issues], Vyp. 50, pp. 321–328.

3. Kruglashov, A. (2002) 'Regionalni ta natsionalni elity: khto formuye polityku?' [Regional and national elites, who shape policy?], *Visnyk Natsionalnoyi akademiyi nauk Ukrainy* [Bulletin of the National Academy of Sciences of Ukraine], № 4, pp. 57–60.

4. Mandziy, L. (2008) 'Formuvannia politychnoyi elity Ukrainy (1991-1994 r.)' [Formation of political elite of Ukraine (1991-1994)], *Naukovi pratsi istorychnogo fakultetu Zaporizkogo derzhavnogo universytetu* [Research works of History Department of Zaporizhian State University], Zaporizhzhia, Vyp. XXIV, pp. 230–235.

5. Sharoykina, Y.A. and [et al.] (2001) *Politychna elita Dnipropetrovshchyny: (Dovidnyk): Informatsiya stanom na 1 travnia 2001 r.* [The political elite of Dnipropetrovsk: (Reference): Information as of May 1, 2001], TOV «Pryzma», Dnipropetrovsk.

6. Pukhkal, O. (2009) 'Politychna elita i gromadianske suspistvo v Ukraini: stanovlennia i vzayemodiya' ['The political elite and civil society in Ukraine: formation and interaction'], *Visnyk Natsionalnoyi akademiyi derzhavnogo upravlinnia pry Prezydentovi Ukrainy : Naukovyy zhurnal* [Bulletin of the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine: Scientific journal], №4, pp. 193–201.

7. Sergatiuk, D.A. (2008) 'Chynnyky elitarnosti ta efektyvnoyi diyalnosti politychnoyi elity u suchasnykh demokratychnykh krainach' [Factors of elitism and effective operation of the political elite in modern democracies], *Naukovi pratsi: Naukovo-metodychnyy zhurnal* [Scientific Papers: Scientific-methodical journal], Vol. 93, Vyp. 80. Politychni nauky, Vyd-vo MDGU im Petra mogily, Mykolayiv, pp. 119–123.

8. Skrybtsova, E.I., Garbuz, D.V. and Khalilova-Chuvayeva Y.A. *Formirovanie politicheskoy elity v Ukraine* [Formation of the political elite in Ukraine], available at: www.rusnauka.com/36_PWMN_2010/Politologia/76755.doc.htm (Accessed 21 January 2015)

9. Tkach, T.P. (2011) 'Yakisni kharakterystyky elity yak umova realizatsiyi elitarnoyi demokratiyi' [The qualitative characteristics of elites as a condition for implementing elitist democracy], *Visnyk Akademiyi advokatury Ukrainy* [Journal of the Academy of Advocacy of Ukraine], Chyso 3, pp. 27–34.

10. Fesenko, V. *Vitchyzniana politychna elita v konteksti «proektu Ukrainy»* [Domestic political elite in the context of «Project Ukraine»], available at: <http://dialogs.org.ua/ru/project/page304.html> (Accessed 21 January 2015).

Рыбалка С. В., кандидат политических наук, (Днепропетровск, Украина). E-mail: kafpol@ukr.net

Региональные политические элиты как фактор консолидации транзитивных обществ

Аннотация. Рассмотрены направления влияния региональных политических элит на процессы демократической консолидации транзитивных обществ. Определены детерминанты структурных особенностей региональных политических элит. Предоставлено внимание проблемам регионального элитотворения в современной Украине в контексте мирового опыта и процессов европейской интеграции.

Ключевые слова: региональные политические элиты, элитарные сообщества, элитотворения, региональные группы интересов, гражданское общество, демократические реформы, политическое управление.

Rybalka S. V., PhD in political sciences. (Dnipropetrovsk, Ukraine). E-mail: kafpol@ukr.net

Regional political elite as a factor of consolidation of the transitive society

Abstract. The topicality of the paper determined with the peculiarities of regional political elites that are related to their influence on the process of political consolidation associated not only with value preferences and incentives, but also with national traditions. In particular, it concerns the possibilities of the application of civil society and social motivations to promote their solutions. Thus, regional ethnic characteristics are the basis for specific actions consolidated through cooperation with similar regional ethnic elites.

Social priorities of regional political elites are crucial for transitive societies. The consolidation of society in the period of the democratization and change of old behavior stereotypes and distribution of public goods are becoming crucial factors in the division between new social

groups. Therefore, social dominance and economic opportunities are determining factor of the successful development of regional political elites, as independent communities that form their own political position.

An important criterion for participation of the regional political elites in the consolidation of society is their participation in the key processes of formation of social structure and providing development on the basis of the creation of civil communities. The social function of regional political elites in society of transformations should be different from purely administrative and on purely political.

As a conclusion, a factor that points on a uniformity of regional political elites of the post-Soviet space is their connection with the sectoral economic structure and profile of the region as part of the former superpower. Examples of contemporary Ukraine show that the government made the realization and management practices in the former Soviet society were not marked not only with the publicity and competition, but also with rational approach to recruitment. In this regard, forming of national clans that control the full economic activities post Soviet regions became not only a response to the vacuum of power in the first years after the disintegration of the Soviet Union, but also the way of organizing of management communities on the prestate kvazitribal level. Thus, the tendency of regional political elites during the transformation to the primitive practices of governing reflect their role in the processes that bring state and society to the highest world standards.

Key words: regional political elite, elite community, elit-creating, regional interest groups, civil society, democratic reform, political management.

УДК 329.8 : 329.71: 32.019.51

Риженкова Л. І.

кандидат політичних наук (Дніпропетровськ, Україна),
E-mail: ryzhenkovaliliya3@i.ua

ПАРТІЙНО-ГРОМАДСЬКА ВЗАЄМОДІЯ У ТРАНСФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ: ВОЛОНТЕРСЬКА ТА ТЕХНОЛОГІЧНА ПЕРСПЕКТИВИ

Анотація. Розглянуто волонтерську та технологічну специфіку взаємодії партій і громадських організацій як процесів залучення прибічників партій та партизації громадського активу. Визначено напрями впливу умов трансформаційного суспільства на форму обрання типу партійно-громадської взаємодії як ключового чинника налагодження зв'язків між осередками політичних партій та громадських організацій. Метою даної статті є встановлення способів взаємодії політичних партій та неурядових структур. Завданням статті є визначення волонтерського й політико-технологічного способу інтерацій між цими політичними інститутами в транзитивних країнах. На основі аналізу практик партійно-громадської взаємодії у країнах політичної трансформації виявляються особливості волонтерського та політико-маніпуляційного залучення громадських акторів до політичної участі. Встановлено, що самостійність і самодостатність громадських об'єднань і рухів надає їм можливості рівноправного усвідомленого та цілеспрямованого партнерства. Зміст і співвідношення політико-технологічної та самоорганізованої партійно-громадської взаємодії визначають обсяги та перебіг політизації у межах процесу структурної диференціації громадянського суспільства.

Ключові слова: волонтерське партнерство, партійна комунікація, самоорганізація, громадська думка, громадський сектор

Постановка проблеми у загальному вигляді. У трансформаційних країнах, які пройшли шлях від посткомунізму до національних політичних систем (Польща, Чехія, Угорщина тощо), громадські рухи відігравали ключову роль у процесах переходу від монопартійної до плюралістичної партійної системи, реалізуючи функцію представництва громадських інтересів. Дослідження механізму перетворення громадських рухів на політичні партії є актуальним і для сучасної України, в якій до цього часу лише невелика частина громадських рухів перетворилася на дієздатні політичні партії. В українському контексті партійно-громадська взаємодія набуває